

proces folklorizacije folklorizma, odnosno povijesni međuodnos folklor i folklorizma, ono što zovemo paralelnim postojanjem folklor i folklorizma. Književnu i tekstološku analizu opet povezuje s etnološkom. Bavi se vrstama, lokalnim i narodskim, građom i gradnjom, versifikacijom, likovima i ulogama, te porodicom kao dominantnom temom. Svestranošću analize nadmašuje dosad najbolju etnološku analizu novokomponiranih narodnih pjesama iz pera A. Simica. Zbog obilja analiziranih primjera (preko dvjesto), argumentacija je solidna. Šteta je jedino to što je izostao i najmanji osvrt na ono što je za difuziju tih pjesama najbitnije - glazbu. No to nije slučajno. Etnomuzikologija u nas još uvijek vrlo rezervirano, i mogli bismo reći prezrivo (djelomično ne bez razloga), gleda na *narodnjake*. Jedino je, koliko mi je poznato, Grozdana Marošević prikazala tipologiju obrade narodne glazbe i glazbena obilježja novokomponiranih narodnih pjesama ("Narodna glazba", u knjizi *Diskografija u Hrvatskoj*, Studije i dokumenti 10, Zavod za kulturu Hrvatske, 1984, 11-21).

Šećer na kraju ove knjige jest poglavlje *Fudbalska priča*. Istraživanje našeg pisanja o sportu autora dovodi do sljedećeg zaključka: "Nemogući podvizi, čudesne pobjede nad demonski jakim i opasnim protivnicima čine jednu od osnovnih tema mitologije, pa i fudbalske priče. Uspesi naših fudbalera u odsutnim nadmetanjima sa strancima čudesni su kao i sva druga junačka dela" (str. 251).

Naravno, moglo bi se postaviti pitanje kakvo je pisanje o nogometu sada kad u tom sportu, ili bolje reći biznisu, nema ni uspjeha ni čuda nego prevladavaju skandali. Moglo bi se postaviti i pitanje paralela: nema li i kod drugih, na primjer Talijana, Francuza... slične nogometne mitologije?

No Čolović je uspješno postigao cilj: dokazao je relevantnost "analize jezičke strukture" za etnologiju pa sa zadovoljstvom možemo reći da je to prva *naša etnolingvistička* knjiga.

DUNJA RIHTMAN-AUGUŠTIN

Hatidža Krnjević, *Lirski istočnici*, Iz istorije i poetike lirske narodne poezije, BIGZ, Beograd; Jedinstvo, Priština 1986, 319 str.

Razumijevanje i tumačenje usmene lirske tradicije, analiza i teorijsko uopćavanje opsežnog sklopa pjesama (to je najbrojniji i najraznorodniji skup naših usmenih tekstova) čiji su zapisi nastajali u proteklih pet stoljeća, često nepouzdati i u različite svrhe - zadaća je i posao koji ne može do kraja obaviti pojedinac u jednoj monografiji. Ipak, monografija *Lirski istočnici* Hatidže Krnjević donosi zaista mnogo iz tog nedovoljno istraženog područja, nastojeći nam prikazati najznačajnije izvore, najvažnije zapise od 15. stoljeća do Vukovih zbirki. Ali, *Lirski istočnici* nisu tek puki prikaz - povijest zapisivanja znači ovdje daleko više nego što bi se moglo uočiti na prvi pogled jer uključuje odnos prema usmenoj lirici kao sastavnom dijelu usmene kulture a mijenjao se iz stoljeća u stoljeće. Način zapisivanja je ugrađen u pjesme i zato je povijest usmene lirike (kao uostalom i povijest cjelokupne usmene književnosti) neodvojiva od promatranja povijesti njezina zapisivanja.

Svjesna upravo te činjenice Hatidža je Krnjević posve opravdano detaljno pregledala mnoge (dostupne) pojedinsti kako bi što bolje uspostavila odnos prema vjernosti zapisa. Istina je da su stariji zapisi dragocjeniji, ali su i podaci o njima veoma oskudni pa se istraživač, i onda kad ima podataka, često nađe u teškoj i zamršenoj situaciji. Upozorit ćemo na ovom mjestu npr. na prvi izvorni, mada vjerojatno nepotpun, zapis bugarščice o Sibirjanin Janku u spjevu *Lo Balzino*, koji je napisao Ruggero de Paziensa (1497. g). Zapis je otkrio, uspješno pročitao, odredio kao "srpsku bugarščicu" i objavio Miroslav Pantić (1977. g). Petar Šimunović u studiji *Šklavunske naseobine u južnoj Italiji i naša prva zapisana bugarščica*, objavljenoj u *Narodnoj umjetnosti* br. 21 (1984), argumentirano dokazuje, cijeneći Pantićev trud i ne umanjujući vrijednost otkrića, da je bugarščica nastala među moliškim Hrvatima i da su je oni izvodili pred napuljskom kraljicom.

H. Krnjević rješava mnoge probleme i pokazuje koliko ima starijih (predvukovskih) izvora koji su tek djelomično objavljeni, ili nisu

uopće objavljeni.

U *Lirskim istočnicima* H. Krnjević traga za obrednošću lirskih pjesama. O tome govori na početku knjige u *Prolegomeni za lirsku narodnu poeziju*, a i završava knjigu poglavljem o *Poeziji obreda*. Nama poznati tekst, upozorava autorica, zapravo je istaknuti dio iz obredne cjeline i to ne smijemo zanemariti u svakom našem pristupu jer ga u protivnom nećemo dobro moći odrediti i objasniti. (To je, uostalom, teško i često veoma diskutabilno i onda kada nam se čini da to znamo!)

H. Krnjević usmenu liriku dijeli na *obrednu* i *neobrednu*. Starije su pjesme uronjene u obrede kalendarskog ciklusa (smjenjivanje godišnjih doba) - to su *kalendarske pjesme*, a s druge su strane pjesme tzv. životnog ciklusa (od rođenja do smrti) - to su *porodične pjesme*. Takvom nas podjelom autorica uvodi u svoje tumačenje poetike usmene lirike. (Podjela, naravno nije nova, i ne mora biti - susreli smo se s takvom podjelom u mnogih npr. sovjetskih autora i dr.) Ciklično ponavljanje poteklo iz obreda i iz njega također izronjeno uzajamno djelovanje čovječjeg života i prirode - dva su *konstitutivna elementa* usmene lirike, smatra autorica, a realiziraju se kao: *načelo ponavljanja* i *načelo prenošenja*, tj. metaforičnosti. Oba ta elementa valja još dovesti u vezu s ritmičkim osobinama stiha i glazbene melodije. Autorica to konstatira, ali se odlučuje isključivo na promatranje, analizu i interpretaciju verbalne komponente usmenoga lirskog stvaralaštva. Ipak, na onim mjestima u *Lirskim istočnicima* gdje se H. Krnjević bavi općim poetskim načelima, navedene su i druge komponente.

Pažljivim uspoređivanjem zapisa iz različitih epoha H. Krnjević je pokazala kako se gotovo istovjetan tekst sačuvalao u kolektivnome pamćenju. (Zanimljiv je primjer pjesme *Prstenci i djevojke*, koju je zapisao Nikola Burović u 17. stoljeću a Vuk Karadžić u 19. stoljeću.)

U *Lirskim istočnicima* H. Krnjević interpretira pjesme od novijih dana prema sve starijim izvorima i tako nastoji pokazati slojevitost lirskog teksta. Velik je broj takvih uspješnih interpretacija koje obogaćuju ovu knjigu i teško je u ovom kratkom prikazu bilo koju izdvojiti. Reći ćemo samo da svojom suzdržanošću i

znanstvenom akribijom Hatidža Krnjević ipak nije zatomila nadahnute lirske slike koje su nam njezine analize i interpretacije pokazale.

Knjiga završava, u povijesnom pregledu, *Rukovetima Vuka St. Karadžića*. To je najopsežnije poglavlje u knjizi u kojem se na okupu našlo gotovo sve što je značajno za Vuka i građu o usmenoj lirskoj poeziji. Pa ipak, nedostaje prikaz odnosa Vuka i iliraca (Gaj i Vraz se npr. nigdje ne spominju), a nameće nam se i pitanje da li će autorica nastaviti promatrati povijesni svijet i poslije Vuka, hoće li se dogoditi i iskorak u dvadeseto stoljeće u kojem su skriveni mnogi "istočnici" relevantni za upotpunjavanje slike folklornog procesa. Bilo bi zaista zanimljivo, da samo spomenemo već navedeni primjer, vidjeti što se danas događa u Burovićevo kraju, a nakon Vuka!

Naša znanost o književnosti dala je značajne i cjelovitije radove o usmenoj epici, međutim o lirici takvih radova gotovo da i nije bilo. Ova knjiga predstavlja za našu folkloristiku svakako značajan i nezaobilazan rad za svako daljnje bavljenje našom usmenom lirskom poezijom. Književno i poetski nadahnuto pisan tekst o poeziji odlika je ove knjige koja pomaže čitanje i doživljavanje.

TANJA PERIĆ-POLONIJO

Marko Terseglav, Ljudsko pesništvo, Literarni leksikon, Študije, zv. 32, Znanstvenoraziskovalni centar Slovenske akademije znanosti in umetnosti - Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1987, 171 st.

Zamisao i koncepcija *Literarnog leksikona*, koji se pojavljuje već deset godina (od 1978. g), temeljeni su na originalnoj osnovi i najnovijim spoznajama u svjetskoj znanosti o književnosti koje su težište literarnih zbivanja prenijeli bliže književnom djelu i specifičnim zakonima književne umjetnosti. Tako se i slovenska teorija književnosti postupno oslobađala zavisnosti od opće i književne povijesti. Projekt je započeo i vodio ugledni slovenski književni